Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 21. julija 2016*

„Predhodno odločanje — Konkurenca — Člen101(1) PDEU — Povsem notranji položaj — Uporaba podobnih nacionalnih predpisov — Pristojnost Sodišča — Usklajeno ravnanje — Odgovornost podjetja zaradi ravnanj izvajalca storitev — Pogoji“

V zadevi C-542/14,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Augstākā tiesa (vrhovno sodišče, Latvija) z odločbo z dne 13. novembra 2014, ki je prispela na Sodišče 27. novembra 2014, v postopku

SIA „VM Remonts“, nekdanja SIA „DIV un KO“,

SIA „Ausma grupa“,

proti

Konkurences padome

in

Konkurences padome

proti

SIA „Pārtikas kompānija“,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi T. von Danwitz, predsednik senata, K. Likurgos, E. Juhász, C. Vajda, sodniki, in K. Jürimäe (poročevalka), sodnica,

generalni pravobranilec: M. Wathelet,

sodni tajnik: M. Aleksejev, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 21. oktobra 2015,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za latvijsko vlado I. Kalniņš in J. Treijs-Gigulis, agenta,

* Jezik postopka: latvijščina.

— za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, ob sodelovanju P. Gentilija, avvocato dello Stato,

— za Evropsko komisijo N. Khan, C. Giolito in I. Rubene, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 3. decembra 2015

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 101(1) PDEU.

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora, prvič, med SIA „VM Remonts“, nekdanja SIA „DIV un Ko“, in SIA „Ausma grupa“ na eni strani in Konkurences padome (urad za varstvo konkurence, Latvija) na drugi, in drugič, med zadnjenavedenim in SIA „Pārtikas kompānija“ zaradi domnevnega usklajevanja teh podjetij pri njihovem sodelovanju na javnem razpisu, ki ga je organiziralo mesto Jūrmala (Latvija).

Pravni okvir

3 Člen 11(1) Konkurences likums (zakon o konkurenci) z dne 4. oktobra 2001 (*Latvijas Vēstnesis*, 2001, št. 151) določa:

„Sporazumi med gospodarskimi subjekti, katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na latvijskem ozemlju, so prepovedani in nični od njihove sklenitve, pri čemer se za take sporazume štejejo:

[…]

5. sporazumi o sodelovanju ali nesodelovanju na razpisih in dražbah ali o pogojih v zvezi s tovrstnimi ravnanji (ali opustitvijo ravnanj), pri čemer so primeri, v katerih so konkurenti objavili skupno ponudbo in predmet te ponudbe ne preprečuje, omejuje ali izkrivlja konkurence, izvzeti;

[…]“

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

4 Občinski svet mesta Jūrmala je objavil javni razpis za oskrbo s hrano v izobraževalnih ustanovah. Družbi DIV un Ko, Ausma grupa in Pārtikas kompānija sta oddali ponudbo v okviru tega javnega razpisa.

5 Družba Pārtikas kompānija je prosila družbo SIA „Juridiskā sabiedrība ‚B&Š partneri‘“ za pravno pomoč pri pripravi in predstavitvi svoje ponudbe. Zadnjenavedena družba pa je najela podizvajalca, družbo SIA „MMD lietas“, ki je od družbe Pārtikas kompānija prejela osnutek pogodbe.

6 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je ta osnutek družba Pārtikas kompānija pripravila povsem neodvisno, brez usklajevanja z družbo DIV un Ko ali družbo Ausma grupa glede cen.

7 Iz te odločbe je tudi razvidno, da se je družba MMD lietas hkrati zavezala, da bo pripravila ponudbi družb DIV un Ko in Ausma grupa, pri čemer družbe Pārtikas kompānija o tem ni obvestila. V tem okviru je zaposleni pri družbi MMD lietas uporabil ponudbo družbe Pārtikas kompānija kot izhodišče za pripravo ponudb dveh drugih ponudnikov. Ta zaposleni je ti dve ponudbi pripravil med drugim na

podlagi cen iz ponudbe družbe Pārtikas kompānija, tako da je bila ponudba družbe Ausma grupa približno 5 % cenejša od ponudbe družbe Pārtikas kompānija, ponudba družbe DIV un Ko pa 5 % cenejša od ponudbe družbe Ausma grupa.

8 Z odločbo z dne 21. oktobra 2011 je urad za varstvo konkurence odločil, da so tri podjetja, ki so oddala ponudbe, kršila člen 11(1), točka 5, zakona o konkurenci, ker so skupaj pripravila ponudbe za prikaz učinkovite konkurence med njimi. Urad za varstvo konkurence je menil, da je to usklajeno ravnanje izkrivljalo konkurenco, in je navedenim družbam naložil globo.

9 Družbe DIV un Ko, Ausma grupa in Pārtikas kompānija so vložile tožbe za odpravo te odločbe. Administratīvā apgabaltiesa (regijsko upravno sodišče, Latvija) je s sodbo z dne 3. julija 2013 navedeno odločbo odpravilo v delu, v katerem je bila kršitev pripisana družbi Pārtikas kompānija, potrdilo pa jo je v delu, v katerem se je nanašala na drugi dve podjetji.

10 Čeprav je namreč navedeno sodišče presodilo, da aritmetično razmerje med cenami ponudb treh ponudnikov dokazuje obstoj usklajenega ravnanja, pa je ugotovilo, da ni dokaza, da je družba Pārtikas kompānija pri tem sodelovala.

11 Družbi DIV un Ko in Ausma grupa sta vložili kasacijsko pritožbo pri Augstākā Tiesa (vrhovno sodišče, Latvija) zoper sodbo Administratīvā apgabaltiesa (regijsko upravno sodišče) v delu, v katerem je to zavrnilo njuno tožbo. Urad za varstvo konkurence je vložil kasacijsko pritožbo zoper navedeno sodbo v delu, v katerem je ugodilo tožbi družbe Pārtikas kompānija.

12 V tem okviru predložitveno sodišče navaja, da med strankami v postopku v glavni stvari ni sporno, da sporno usklajeno ravnanje ni tako, da bi lahko vplivalo na trgovino med državami članicami. Navaja pa, da je bil zakon o konkurenci pripravljen ob upoštevanju potrebe po uskladitvi nacionalnega konkurenčnega prava s konkurenčnim pravom Evropske unije in da sta njegova pravna podlaga v pravu Unije, ki ustreza pravni podlagi tega zakona, zlasti člena 81 ES in 82 ES (zdaj člena 101 PDEU in 102 PDEU). Kar zadeva, natančneje, člen 11(1) navedenega zakona, naj bi bil pravni okvir v skladu s to določbo v bistvu enak kot tisti iz člena 101(1) PDEU. Uporaba navedenega člena 11(1) naj ne bi smela biti drugačna od uporabe člena 101(1) PDEU.

13 Ker pa Administratīvā apgabaltiesa (regijsko upravno sodišče), ki je edino pristojno za presojo dejstev, ni ugotovilo, da je poslovodstvo družbe Pārtikas kompānija dovolilo ravnanja družbe MMD lietas ali da je bilo z njimi seznanjeno, se predložitveno sodišče sprašuje, ali je v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, podjetju, kot je Pārtikas kompānija, mogoče pripisati sodelovanje pri usklajenem ravnanju v smislu navedenega člena 101(1) zaradi ravnanj izvajalca, ki je zanj, tako kot družba MMD lietas, storitve opravljal neodvisno.

14 To sodišče se zlasti sprašuje, ali so preudarki iz točke 97 sodbe z dne 7. junija 1983, Musique Diffusion française in drugi/Komisija (od 100/80 do 103/80, EU:C:1983:158), in iz točke 25 sodbe z dne 7. februarja 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) – v skladu s katerimi pripis kršitve člena 101(1) nekemu podjetju ne predpostavlja dejanja ali celo seznanjenosti družbenikov ali glavnih upraviteljev zadevnega podjetja, temveč dejanje neke osebe, ki ima dovoljenje, da deluje za račun podjetja – upoštevni v položaju, kakršen je ta v postopku v glavni stvari.

15 V teh okoliščinah je Augstākā tiesa (vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je treba za ugotovitev, da je podjetje sodelovalo v sporazumu, ki omejuje konkurenco, dokazati osebno ravnanje člana poslovodstva podjetja ali njegovo seznanitev oziroma soglašanje z ravnanjem osebe, ki je za podjetje izvajala zunanje storitve ter hkrati delovala na račun drugih udeležencev morebitnega omejevalnega sporazuma?“

Vprašanje za predhodno odločanje

Pristojnost Sodišča

16 V predložitveni odločbi Augstākā tiesa (vrhovno sodišče) poudarja, da se usklajeno ravnanje iz postopka v glavni stvari nanaša na povsem notranji položaj, ki ne vpliva na trgovino med državami članicami. Člen 101(1) PDEU naj se zato ne bi uporabljal za spor o glavni stvari. Zato je treba preveriti, ali je Sodišče pristojno, da odgovori na vprašanje, ki ga je postavilo to sodišče.

17 V zvezi s tem je treba spomniti, da je Sodišče že velikokrat odločilo, da je v okoliščinah, v katerih dejansko stanje v postopku v glavni stvari ni spadalo na področje uporabe prava Unije, pristojno za odločanje o predlogih za sprejetje predhodne odločbe glede določb tega prava, kadar so se navedene določbe uporabljale na podlagi nacionalne zakonodaje, s katero so za povsem notranje položaje sprejete enake rešitve, kot jih določa pravo Unije. V takih primerih je namreč v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča zagotovo v interesu Evropske unije, da se za preprečitev prihodnjih različnih razlag določbe ali pojmi, prevzeti iz prava Unije, razlagajo enako, ne glede na okoliščine, v katerih se uporabljajo (glej med drugim sodbe z dne 14. marca 2013, Allianz Hungária Biztosító in drugi, C-32/11, EU:C:2013:160, točka 20, z dne 4. decembra 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, točka 18, in z dne 26. novembra 2015, Maxima Latvija, C-345/14, EU:C:2015:784, točka 12).

18 V obravnavani zadevi je iz predložitvene odločbe razvidno, na eni strani, da je latvijski zakonodajalec izrecno nameraval uskladiti nacionalno konkurenčno pravo s konkurenčnim pravom Unije, pri čemer se je ta zakonodajalec tako odločil, da notranje položaje in položaje, ki jih ureja pravo Unije, obravnava enako. Na drugi strani Augstākā tiesa (vrhovno sodišče) navaja, da člen 11(1) zakona o konkurenci določa pravni okvir, ki je v bistvu enak kot tisti iz člena 101(1) PDEU in da se navedeni člen 11(1) razlaga enako kot člen 101(1) PDEU.

19 V teh okoliščinah je Sodišče pristojno, da odgovori na postavljeno vprašanje.

Vsebinska presoja

20 Predložitveno sodišče želi z vprašanjem v bistvu izvedeti, ali je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je mogoče šteti, da je podjetje odgovorno za usklajeno ravnanje zaradi ravnanj neodvisnega izvajalca, ki je zanj opravljal storitve.

21 V zvezi s tem je treba najprej navesti, da se to vprašanje ne nanaša na pravila v zvezi s presojo dokazov in zahtevanim dokaznim standardom, ki načeloma, če to področje ni urejeno s predpisi Unije, spadajo v okvir procesne avtonomije držav članic (glej sodbo z dne 21. januarja 2016, Eturas in drugi, C-74/14, EU:C:2016:42, točke od 29 do 37), temveč na sestavne dele kršitve, ki morajo biti podani za ugotovitev, da je podjetje odgovorno za usklajeno ravnanje.

22 Dalje, opozoriti je treba, da je treba v okviru konkurenčnega prava Unije podjetje razumeti kot gospodarsko enoto, čeprav pravno navedena gospodarska enota zajema več oseb, fizičnih ali pravnih (sodbi z dne 12. julija 1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, točka 11, in z dne 10. septembra 2009, Akzo Nobel in drugi/Komisija, C-97/08 P, EU:C:2009:536, točka 55).

23 Ob tem je treba navesti, na prvem mestu, da je Sodišče sodbi z dne 7. junija 1983, Musique Diffusion française in drugi/Komisija (od 100/80 do 103/80, EU:C:1983:158), in z dne 7. februarja 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) izdalo v zadevah, v katerih so bila podjetja obtožena na podlagi ravnanj njihovih zaposlenih. Zaposleni pa svoje naloge opravlja v korist in pod vodstvom podjetja, za katero dela, in tako se šteje, da je del gospodarske enote, ki je to podjetje (glej v tem smislu sodbo z dne 16. septembra 1999, Becu in drugi, C-22/98, EU:C:1999:419, točka 26).

24 Za ugotovitev kršitev konkurenčnega prava Unije je morebitna protikonkurenčna ravnanja zaposlenega torej mogoče pripisati podjetju, katerega del je, ker se načeloma to šteje za odgovorno.

25 Če pa izvajalec opravlja odplačne storitve na nekem trgu neodvisno, ga je treba za uporabo pravil, katerih namen je sankcioniranje protikonkurenčnih ravnanj, šteti za podjetje, ločeno od podjetij, za katere opravlja storitve, in ravnanj takega izvajalca ni mogoče vnaprej pripisati tem podjetjem.

26 Razmerje med podjetjem in njegovimi zaposlenimi torej načeloma ni primerljivo z razmerjem med tem podjetjem in izvajalci storitev, ki zanj opravljajo storitve, tako da preudarkov iz točke 97 sodbe z dne 7. junija 1983 Musique Diffusion française in drugi/Komisija (od 100/80 do 103/80, EU:C:1983:158), in točke 25 sodbe z dne 7. februarja 2013, Slovenská sporiteľňa (C-68/12, EU:C:2013:71) ni mogoče uporabiti za zadnjenavedeni položaj.

27 Vendar ni mogoče izključiti, da v nekaterih okoliščinah izvajalec, ki se izdaja za neodvisnega, v resnici deluje pod vodstvom in nadzorom podjetja, ki uporablja njegove storitve. Tak bi bil na primer položaj v okoliščinah, v katerih bi imel zgolj malo samostojnosti in fleksibilnosti glede načina izvajanja dogovorjene dejavnosti, pri čemer bi se za njegovo domnevno neodvisnostjo skrivalo delovno razmerje (glej v tem smislu sodbo z dne 4. decembra 2014, FNV Kunsten Informatie en Media, C-413/13, EU:C:2014:2411, točki 35 in 36). Poleg tega bi bilo na to vodstvo ali ta nadzor mogoče sklepati na podlagi obstoja posebnih organizacijskih, gospodarskih in pravnih povezav med zadevnim izvajalcem in uporabnikom storitev, tako kot pri razmerjih med matičnimi in njihovimi hčerinskimi družbami (glej v tem smislu sodbo z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416, točki 75 in 76 ter navedena sodna praksa). V teh okoliščinah bi bilo mogoče šteti, da je podjetje uporabnik odgovorno za morebitna ravnanja izvajalca.

28 Na drugem mestu je treba navesti, da je, ob predpostavki, da je zadevni izvajalec resnično neodvisen, kar mora preveriti nacionalno sodišče, v okoliščinah, kakršne so te iz postopka v glavni stvari, usklajeno ravnanje, v katero je vpleten ta izvajalec, mogoče pripisati podjetju, ki uporablja storitve, le pod določenimi pogoji.

29 V zvezi s tem je treba spomniti, da je Sodišče razsodilo, da je mogoče šteti, da je podjetje odgovorno za sporazume in usklajena ravnanja s protikonkurenčnim ciljem, če je to podjetje z lastnimi ravnanji želelo prispevati k skupnim ciljem vseh udeležencev in da je vedelo za dejanska ravnanja, ki so jih načrtovala ali izvajala druga podjetja pri uresničevanju teh ciljev, ali da je lahko ta ravnanja razumno predvidelo in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje (glej v tem smislu sodbo z dne 8. julija 1999, Komisija/Anic Partecipazioni, C-49/92 P, EU:C:1999:356, točka 87).

30 Tako je mogoče podjetju uporabniku med drugim pripisati sporno usklajeno ravnanje, če je vedelo za protikonkurenčne cilje, ki so jim sledili njegovi konkurenti in izvajalec in h katerim je želelo prispevati z lastnim ravnanjem. Ta pogoj je sicer izpolnjen, kadar je to podjetje prek svojega izvajalca nameravalo svojim konkurentom razkriti svoje poslovno občutljive informacije ali kadar je izrecno ali molče pristalo na to, da ta z njimi deli te poslovno občutljive informacije (glej po analogiji sodbi z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točke od 82 do 84, in z dne 21. januarja 2016, Eturas in drugi, C-74/14, EU:C:2016:42, točka 28), ni pa izpolnjen, kadar je ta izvajalec, ne da bi obvestil navedeno podjetje uporabnika, uporabljal njegove poslovno občutljive informacije, da bi izvedel ponudbe navedenih konkurentov.

31 Sporno usklajeno ravnanje je temu podjetju uporabniku mogoče pripisati, tudi če je to lahko razumno predvidelo, da je izvajalec, ki ga je najelo, delil njegove poslovne občutljive informacije z njegovimi konkurenti in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje.

32 Nacionalno sodišče mora v skladu s pravili svojega nacionalnega prava, ki se nanašajo na presojo dokazov in na zahtevani dokazni standard, preveriti, ali je v okoliščinah iz postopka v glavni stvari eden od teh pogojev izpolnjen.

33 Ob upoštevanju vseh zgoraj navedenih preudarkov je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 101(1) PDEU razlagati tako, da je načeloma mogoče šteti, da je podjetje odgovorno za usklajeno ravnanje zaradi ravnanj neodvisnega izvajalca, ki je zanj opravljal storitve, le če je izpolnjen eden od teh pogojev:

— izvajalec je v resnici deloval pod vodstvom in nadzorom zadevnega podjetja,

— to podjetje je vedelo za protikonkurenčne cilje, ki jim sledijo njegovi konkurenti in izvajalec, in je nameravalo k tem ciljem prispevati z lastnim ravnanjem, in

— navedeno podjetje je lahko razumno predvidelo protikonkurenčna ravnanja njegovih konkurentov in izvajalca in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje.

Stroški

34 Ker je ta postopek za stranke v postopkih v glavni stvari ena od stopenj v postopkih pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Člen 101(1) PDEU je treba razlagati tako, da je načeloma mogoče šteti, da je podjetje odgovorno za usklajeno ravnanje zaradi ravnanj neodvisnega izvajalca, ki je zanj opravljal storitve, le če je izpolnjen eden od teh pogojev:

— **izvajalec je v resnici deloval pod vodstvom in nadzorom zadevnega podjetja,**

— **to podjetje je vedelo za protikonkurenčne cilje, ki jim sledijo njegovi konkurenti in izvajalec, in je nameravalo k tem ciljem prispevati z lastnim ravnanjem, ali**

— **navedeno podjetje je lahko razumno predvidelo protikonkurenčna ravnanja njegovih konkurentov in izvajalca in je bilo pripravljeno sprejeti tveganje.**

Podpisi